

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 71, Haziran 2018, s. 107-118

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date
17.04.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
15.06.2018

Dr. Öğr. Üyesi Gülay KARAMAN

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı
gkaraman@bartin.edu.tr

15 TEMMUZ'A GİDEN SÜREÇ VE FETÖ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER*

Öz

15 Temmuz darbe girişimi; tarihi boyunca bağımsız yaşamış, esaret altında yaşamaktansa ölmeyi bir karakter hâline getirmiş bir milletin istiklal ve istikbaline kasteden bir işgal hareketidir. Bununla birlikte, bu girişimin kırk yıllık sosyolojik bir dayanağına sahip olup bu topraklarda aynı dili konuşan, aynı seccadeye baş koyan kendi insanımızı kullanarak bu neticeye ulaşmak istemesi, İslam dinini içeriden yıkmak suretiyle Müslüman toplumları parçalayıp yok etmek isteyen sinsi planların bir parçasıdır. Türk tarihi ve kültüründe önemli bir yeri olan veli kültürünün 15 Temmuz darbe girişimini netice veren süreçte etkili olduğu söylenebilir. Zira Müslüman halk; bir din âlimi, vaiz olarak Fetullah Gülen'e bağlanmış, onun Allah ve Peygamber aşkından ağlamalarına, sihir etkisi yapan sözlerine aldanmıştır. Milletimiz 15 Temmuz'da hainlerin heveslerini kursaklarında bırakmış, terör örgütlerine inat birlik ve beraberliğini pekiştirmiştir. Bugün için yapılması gereken; bir ve beraber olmanın şuuru içinde her hâl ü kârda kenetlenmek, İslam'ı ve bir din rehberi olarak Hz. Peygamber'i yeni nesillere iyi tanıtmaktır.

Anahtar kelimeler: 15 Temmuz, millet, FETÖ, sihir

* Bu makale, 24-26 Mayıs 2017 tarihleri arasında Muş Alparslan Üniversitesi ev sahipliğinde Muş'ta gerçekleştirilen Uluslararası 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Sempozyumu kapsamında "15 Temmuz'a Giden Süreçte FETÖ'nün Gerçek Yüzü" başlığı altındaki sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

THOUGHTS ON THE LEADING PROCESS OF THE JULY 15 AND FETO

Abstract

The July 15 coup attempt is an occupation movement which threatens the independence and future of a nation lived independent throughout the history and appeared with the character to die rather live in captivity. Although such, has forty years of a sociological basis of this initiative wants to achieve this result by using our own people who speak the same language and put head on the same prayer rug is a part of a cunning plan that wants to shred and destroy Muslim societies through to break down the religion of Islam inside. The cult of saint which has an important place in Turkish history and culture can be said to be effective in the process that results the July 15 coup attempt. Because the Muslim community has connected to Fetullah Gülen as a scholar of religion and a preacher, been deceived by his cries with the love of God and the Prophet, his words which had effect as magic. Our nation left traitors' enthusiasm in their craws on July 15, just to defy terrorist organizations strengthened its unity and cooperation. Today, it needs to be clamped in consciousness of being together in any case and to introduce Islam and Prophet Mohammed as a religious guide to the next generations well.

Keywords: July 15, nation, FETO, magic

Giriş

15 Temmuz darbe girişimi; tarihi boyunca bağımsız yaşamış, esaret altında yaşamaktansa ölmeyi bir karakter hâline getirmiş bir milletin istiklal ve istikbaline kasteden bir işgal hareketidir. Böyle olmakla birlikte, bu girişimin kırk yıllık sosyolojik bir dayanağa sahip olup bu topraklarda aynı dili konuşan, aynı seccadeye baş koyan kendi insanımızı kullanarak bu neticeye ulaşmak istemesi, İslam dinini içeriden yıkmak suretiyle Müslüman toplumları parçalayıp yok etmek isteyen sinsi planların bir parçasıdır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni "hasta adam" olarak niteleyip Osmanlı saltanat ve hilafetini çıkarlarının önünde bir engel görenler, devleti parçalamak için nasıl her koldan saldırdıysa bir asır sonra Türkiye Cumhuriyeti aynı odaklarca hedef alınmıştır. Tarihe "*bir darbe kalkışması olarak kazanmış*" (Sungur, 2017: 599) 15 Temmuz darbe girişimi; milletimizin vatanperverliği, feraseti ve cesareti; başta Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliği ve sağlam duruşu üzere devlet adamlarımızın yerinde kararları sayesinde başarısızlığa uğramıştır. Ancak gelinen bu son noktada FETÖ'nün; milletin kendi varlığı olan silahları, tankları ve uçakları ile millete saldırması, devletin ve milletin kalbi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı Külliyesi gibi ülkenin hayatı önem taşıyan noktalarına bombalar yağdırması unutulacak bir olay değildir. Cumhurbaşkanının emriyle vatan savunması için meydanlara inen, göğsünü tanklara siper eden Türk milleti, yıllarca koynunda beslediği hain FETÖ yılanı tarafından genç yaşlı, kadın erkek demeden 251 vatan evladının şehit, 2193 vatandaşın da gazi olduğunu görmüştür. Bu açıdan, 15 Temmuz darbe girişimi toplumda travmatik, derin yaralar açmış olmakla Türk tarihinin, etkileri uzun yıllar devam edecek ibret verici bir sayfasını oluşturur.

Fetullah Gülen; vaiz ve din adamı kılığında kırk yıldır insanımızı din ile aldatmış, toplumda dinin oluşturduğu birlik ve beraberliği bozup ülkeyi içeriden yıkmak istemiştir. Hâlbuki mesleğini hile ve aldatma üzerine kuran bu gibi kişiler bir zaman için toplumda itibar kazansa

da hakikat eninde sonunda ortaya çıkar; zira onların yükselmesi bir düşüştür. FETÖ; insanların başta din olmak üzere, kin, nefret, aşırı sevgi, aşırı istek, kıskançlık ve haset gibi duygularını kullanarak toplumu ayrıştırmayı, dinî ve millî birliği bozmayı hedeflemiştir. FETÖ'nün kırk yıllık büyüü 15 Temmuz'da bozulmuş, hak ile batıl olanca çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır.

15 Temmuz'a Giden Sürecin Değerlendirilmesi

FETÖ, emrindeki militan kadroların hızla deşifre ve tasfiyesi karşısında devletin her kademesinde, özellikle Silahlı Kuvvetlerde kilit görevlere yerleştirdiği militanlarını kullanarak 15 Temmuz darbe girişimini gerçekleştirmiştir. Bu aşamaya gelinceye kadar yapılanmanın sosyolojik bir tabana dayandırılması noktasında yapı içindeki ağabey ve ablalardan emir alan memurların devlet görevinde önemli yerlere yerleştirilmesi için FETÖ, kırk yıl gibi uzun bir süre bir hazırlık yani propaganda safhası geçirmiştir. Liderler, siyasî hedeflerine genellikle bir kitle hareketi oluşturarak ulaşabildikleri gibi bütün kitle hareketleri; ikna ve inandırmaya yönelik bir hazırlık yani propaganda safhası ile kuvvet ve silaha dayanan uygulamaya yönelik aktif safha olmak üzere iki safhada gerçekleşir (Koca, 2012: 23). Oluşumu esnasında kendisini dinî bir cemaat, eğitim ve din alanında bir hizmet hareketi olarak gösterip toplumu bu yönde ikna eden FETÖ, gizlilik ilkesine göre çalışıp bu kılıf altında kolaylıkla işgalci devletlerin amaçlarına hizmet etmiştir. Örgüt; Türkiye'deki kazanımları ile yetinmeyip dünyaya açılmış, sürekli olarak bir nicelik arayışı içinde olmuştur. Bu açıdan, başlangıçtan itibaren dünyevî, iktisadî ve siyasî hedefler peşinde olduğu açıktır. FETÖ, 15 Temmuz'dan çok önce kuvvet ve silaha dayalı safhaya geçmiş olsa da bu durum herkes tarafından görülemediği ya da ispatlanamadığı ya da örgüt tarafından üstü örtüldüğü için 15 Temmuz, bu terör örgütünün üzerindeki sis perdesinin tamamen kalktığı ve kamuoyu nezdinde gerçek yüzünün ortaya çıktığı bir tarih olmuştur.

FETÖ elebaşı; ikna ve inandırma faaliyetleri ile işe başlamış, ortaya çıktığı 1960'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar Türkiye'deki sosyal adaletsizlik, eğitimsizlik ve din eğitiminin eksikliği temelinde kendine sosyal bir zemin bulmuştur. Siyasette ve devlet görevlerinde dindar insanların dışlanıp ötekileştirilmesi, Fetullah Gülen'in bu kesimden insanları kendi etrafında toplaması için önemli bir sebep olmuştur. Zira o, Müslüman bir âlim kisvesinde verdiği vaazlarla Müslüman halkın din, iman, *Kur'an* gibi dinamiklerini kullanmış, bunları bir propaganda vasıtası yaparak halkı yavaş yavaş etrafında toplamıştır. FETÖ elebaşı bu hazırlık aşamasında etkili bir propaganda faaliyeti sürdürmüştü; kendisi, müritleri ve bu yapılanmayı kullanan devletler tarafından örgütün reklamının yapılması sonucu birey, toplum ve devlet üzerinde örgüte karşı olumlu bir algı oluşmuştur. Örgütün insan kaynağını yetiştiren FETÖ'ye ait okullar, dershaneler örgüt için önemli bir gelir kaynağı olduğu kadar aynı zamanda örgütün en iyi reklam ve propaganda aracı olmuştur. Her ne kadar kırk yıl gibi uzun bir süreden söz edilse de bu yapının Türkiye ve dünyada güya Türkleri ve İslam'ı temsil noktasında 2000'li yılların başlarında geldiği seviye şaşırtıcıdır. Zira Türkiye'de ve İslam dünyasında başka hiçbir İslamî hareket, cemaat ya da fikir hareketinin ulaşamadığı bir yaygınlık ve makbuliyetin şüphe ile karşılanmaması mümkün değildir.

Müslüman halk; bir din âlimi, vaiz olarak Fetullah Gülen'e bağlanmış, Allah ve Peygamber aşkından ağlamalarına, sihir etkisi yapan sözlerine aldanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Türk tarihi ve kültüründe önemli bir yeri olan veli kültürünün 15 Temmuz darbe girişimini netice veren süreçte etkili olduğu söylenebilir. Veli, ibadetleri ve çalışmalarıyla Allah'ın hoşnutluğunu kazanmış kişiyi ifade eder. "Dost, ahbap, arkadaş, yardımcı" gibi anlamlara gelen veli, bir tasavvuf terimi olarak dost anlamıyla *Kur'an*'daki kullanımına dayandırılarak "Allah'ı seven, dost

edinen ve O'nun tarafından dost edinilen" anlamında kullanılır. Veli kavramının, tasavvufun tekâmülüne paralel bir gelişim sergilediği görülür. Zira tasavvufta kul, Allah'a ulaşmak için verdiği manevî mücadele ve kat etmesi gereken yol neticesinde başarılı olursa veli yani "Allah dostu" olarak nitelendirilir. Veli kavramı zamanla *Kur'an*'da veli ve evliya kelimelerinin taşıdığı anlamlardan farklı olarak; varlığını Allah'ın varlığında eriterek Allah dostu olma makamına ermiş, keramet denilen olağanüstü hâller ile diğer insanlardan ayrılan, üstün özelliklere sahip kişi anlamını kazanmıştır (Ocak, 2010: 1-3). Veli kültü ise üstün özelliklere sahip, Allah dostu kabul edilen bu kişilerin sağlığında ya da öldükten sonra herhangi bir konuda yardımının dokunacağına inanılması ve bunun için velinin kabrini ziyaret etme, kurban kesme, dua etme gibi belli başlı ritüellere başvurulmasıdır. Bu hâliyle tevhid dini olan İslam'la ilgisi olmayan veli kültürünün Hristiyanlık, Budizm, Şamanizm gibi dinler ve putperest kültürlerden beslendiği açıktır. Türkler, İslamiyet'in tasavvufla şekillenen veli anlayışını aynen kabul etmekle birlikte Anadolu başta olmak üzere Türklerin yaşadıkları bölgelerde kendini gösteren veli kültü; eski Türk inançları, bilhassa atalar kültü ve Şamanizm'in güçlü etkisi altında vücuda gelmiştir. Tabiri caizse tasavvuftaki veli anlayışı eski inançların üzerine geçirilen bir kılıf hizmeti görmüştür (Ocak, 2010: 6, 10). Eski Türklerdeki şaman ile Türk veli tipi arasındaki benzerlikler, Türklerde veli kültürünün temelini Şamanist dönemde atıldığını göstermektedir. Zira eski Türklerde kam, ozan, baksı, oyun adlarıyla da anılan şamanlar; cinler, ruhlar ve Gök Tanrı ile ilişki kurabildiğine inanılan olağanüstü özellikte kişilerdir. Şaman; efsun yaparak hastalıkları iyileştirir, tabiat olaylarına etki eder, göğe çıkıp uçabilir, felaketleri önleyip gelecekte haber verir. Bu hâliyle eski Türk toplumlarının bilge kişisi olan şaman, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle pek az bir değişiklik ile veli tipine dönüşmüştür.¹ Şaman, etrafında saygı ve korku ile karışık bir ruh hâli uyandırırken aynı durum Türk veli tipi için de söz konusu olmuş, zamanla veli kutsallaştırılarak kült hâline getirilmiştir. Fetullah Gülen, Türk-İslam geleneklerini kullanarak etrafında bir kült hareketi oluşturmuş, kendisini keramet sahibi bir veli, son tahlilde Mehdi² olarak müritlerine kabul ettirmiştir. "Halk Müslümanlığı pek çok yerde velinin kutsallaştırılması esasına dayanan veli kültü etrafında şekillendiği" (Ocak, 2010: 6) gibi Fetullah Gülen de tahrif edilmiş bir Müslümanlığı kendi etrafında halka benimsetmek istemiştir.

Türkler daha ziyade sözlü gelenekten gelen bir toplum olduğu için geniş halk kitleleri dini, vaaz ve sohbetlerle anlatan kişilerden öğrenmek isterler. Yazılı birer kültürlenme aracı olan *Kur'an*, tefsir ve hadis kitapları asıl kaynak oldukları hâlde çoğu kişinin erişemediği ya da bu konuda okumak zahmetine katlanmak istemediği eserler konumunda kalır. Fetullah Gülen, vaazları ve yazmış olduğu kitaplarda kaynak olarak *Kur'an*, hadis, İslam tarihi, peygamberler tarihi ve Bediüzzaman Said Nursi'nin *Risale-i Nur* eserlerini kullanmıştır. Bu anlamda, Gülen hareketi başlangıçta Said Nursi ve talebelerinin izinde bir dinî oluşum gibi görünse de Said Nur-

¹ Fuat Köprülü'ye göre, Batınî tarikatların basit ameli prensipleri İslamiyet'i kabul ederek Batı'ya gelen göçebe Türkmenlerin hayat ve düşüncesine daha uygun geldiği için Batınî hareketler Türkmenler arasında çabuk kabul görmüş ve kolaylıkla yayılmıştır: "İslâm fakih ve mütekelimlerinin uzun ve ince birtakım muhâkemat-ı mantikiye ve felsefiyelerini şüphesiz kavrayamayacak olan bu göçebe Türkmenler, İslâmiyetin kendi anladıkları ve an'anelerine uydurdukları bir şekli kabul ettiler." (Köprülü, 2005: 141). "İşte Türkmen boyları arasında bu zamanlardan itibaren yetişmeye başlayan 'baba', 'ata' lakablı süfîler eski 'ozan' 'kam'lerden müntakil bir hale-i kudsiyetle muhât olarak faaliyete koyuldular. Garip kıyâfetleri, ağızlarda dolaşan kerametleri, meczubane yaşayışlarıyla eski kamların hatırasını İslâmî bir şekil altında yaşatan bu babalar Oğuz boylarına pek iyi anlayacakları bir lisanla İslâmiyetin eski, kavmi an'anelere tetabuk eden süfîyane fakat basit ve avamî bir şekl-i muharrefini telkin ediyorlardı." (Köprülü, 2005: 141-142).

² Mehdi, ahir zamanda geleceği bildirilen, Hz. Muhammed'in soyundan bir kişidir. Özellikleri ve görevleri hadislerde tafsilatlı olarak anlatılmış, İslam âlimleri tarafından çokça tartışılmıştır. İnanışa göre Mehdi, zulüm ve haksızlıkların

si ve *Risale-i Nur*, Fetullah Gülen için hedefe götüren bir araçtan daha fazlası olmamıştır. Öncelikli iş olarak etrafında kendisine kayıtsız şartsız inanan bir insan kitlesi oluşturmak istediği için muhataplarının din, iman, *Kur'an*, Hz. Muhammed başta olmak üzere benimsedikleri değerleri vitrininde sergilemiş, Said Nursi ve *Risale-i Nur*'u da amacına ulaşmak için basamak olarak kullanmıştır. Bu hususta Fetullah Gülen'in Türk tarihinde pek çok kez tekrerrün etmiş bir yöntemi ustalıklı kullandığı görülür. 10-12. yüzyıllarda İslamiyet'in Orta Asya'da yayılması, daha sonra Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi sırasında tekkeler eski Budist manastırlarının, terk edilmiş ya da hâlâ faaliyette olan kiliselerin yerine ya da yakınlarına inşa edilmiştir. Zamanla bu kilise ve manastırların çevresinde mevcut, azizlere ait menkıbeler İslamlaştırılmış, eski kültürün İslam'a mal edilmesi suretiyle yerli halkın İslam'ı kabul etmesi kolaylaştırılmıştır. Bu yöntem sayesinde “eski dinin merkeziyle doğrudan karşılaşarak onun kullandığı vasıtaları aynen kullanıp tesirini zamanla zayıflatarak onun yerine geçmek hedeflenmiş, nitekim aynen öyle de olmuştur.” (Ocak, 2010: 16-17). Fetullah Gülen de aynı yöntemi benimsemiş, kendisinden önce Türkiye'de dinî faaliyetler yürütmüş Said Nursi ve talebelerinin yakınında, onlardan biri imiş gibi görünerek onların yöntemlerini kullanmıştır. *Kur'an*, Hz. Muhammed, Said Nursi ve eserleri üzerinden bir algı oluşturarak insanları, tanıdıkları bir alanın kavram, terim ve değerleri ile etkileyip kendine bağlamayı başarmıştır. FETÖ günden güne güçlenirken Gülen'e ve örgütüne muhalif olanlar düşman ilan edilmiş; rüşvet, şantaj hatta suikastlarla susturulmuştur. Reklam ve propaganda ile şişirilen FETÖ, herkesin kendilerine tabi olması gerektiğine inanan sahte bir din ve İslam anlayışını netice vermiştir.

Reklam ve propaganda safhasında Fetullah Gülen'in kendini takdimi özellikle önem arzu eder. Halkı etkilemek, kendini onlara kabul ettirmek için ilk etapta Hz. Muhammed'in kendisine peygamberlik verilmeden önceki “emin insan olma” yani güvenilir olma özelliğini taklit ederek kendisini böyle bir imajla sunmuştur. Dünyadan el etek çekmiş bir veli gibi görünerek iman ve İslam hizmetinden başka bir şey düşünmeyen, camide yatıp kalkan yoksul bir vaiz olarak ortaya çıkmıştır. Görünüşte Said Nursi'nin bir talebesi olarak tıpkı onun gibi hiç evlenmeyerek güya kendini dünya zevklerine sırtını çevirmiş, İslam için hizmete adanmış bir din adamı kimliğinde göstermiştir. Erzurum'da doğup İslamî geleneklere göre dört yaşında medrese tahsiline başlayan Fetullah Gülen *Kur'an*'ı hıfz etmiş, İslamî ilimleri öğrenmiştir. Ayet, hadis başta olmak üzere gerekli gördüğü her şeyi ezberlemiş, çocuk denilecek yaşta başladığı vaazlarını bunlarla süslemiştir. Görüntü itibarıyla bir İslam âliminde bulunması gereken ya da Müslüman halkın aradığı özellikleri taşıyan Fetullah Gülen; yerine, makamına ve amacına göre davranıp söylenmesi gerekenleri söyleyerek etrafında kendisine inanmış, onu gerçek bir din âlimi ve veli olarak gören bir mürit topluluğu oluşturmuştur. Bunda vaazlarını sık sık ağlama nöbetleri ve güya gördüğü rüyalarla süsleyip gözyaşlarını ve rüyaları samimiyetinin bir göstergesi olarak kullanması etkili olmuştur. Vaaz meclislerine, himmet toplantılarına, hatta Türkçe olimpiyatlarına Hz. Muhammed'in teşrif ettiğini iddia eden sözleriyle kendisinin olağanüstü özellikte bir kişi olduğu izlenimini vererek çevresindekileri etkilemek, sözlerinin sorgusuz kabul edilmesini sağlamak istemiştir. Bu, bir telkin ve ikna yöntemi olup muhataplarının gözünü ayet, hadis ve Hz. Peygamber gibi kutsallarla boyayıp kendisine ve örgütüne kesin güveni sağlamanın en kestirme yoludur. Başka bir deyişle o; amacına ulaşmak, insanları etkileyip etrafında toplamak için milletin kutsalları ile birlikte sözünü ve gözyaşlarını ustalıklı kullanmıştır.

hâkim olduğu ahir zamanın fitnessine karşı mücadele edip hak ve adalet ile hükmeder. Dini teccid ve iman hakikatlerini takviye eder, İslam'ı dünyaya hâkim kılar.

Propaganda yöntemi olarak Fetullah Gülen'in kendisini keramet sahibi üstün bir insan, bir veli olarak sunması, otobiyografisini anlatan, sonradan piyasadan toplattığı *Küçük Dünyam* adlı kitabında açıkça görülür: “Çocukluğumda kazlarımız vardı. Ben onları çok severdim. Bir gün bu kazlar, Necip Ağa adındaki çok muhterem, abit, zahit komşumuzun tarlasına girmişler. O da kızmış, kazları bir güzel dövmüş. Baktık bizim kazlar kan revan içinde. Kiminin ayağı kırılmış, kiminin gözü çıkmış. Onları öyle görünce içim sızladı, çok rikkatime dokundu. Fakat ne ben ne de evimizden bir başkası tek kelime söylemedi. Çok geçmedi. Havada bir bulut belirdi. Necip Ağa'nın tarlasına öyle bir dolu yağdı ki, bahçede ne var ne yok hepsini aldı götürdü. O da, biz de hayret içinde kaldık. Çünkü köyde başka hiçbir yere dolu yağmamıştı...” (Kütahyalı, 2015). Görüldüğü gibi, anlatımda tıpkı Hz. Muhammed'in çocukluğundan itibaren Allah tarafından korunması, başının üzerinde her zaman O'na gölge eden bir bulutun görülmesine benzer bir durum söz konusu edilmiştir. Fetullah Gülen, çocukluğunda kazlarını yaralayıp kendisini üzen komşusunun Allah tarafından cezalandırıldığını anlattığı bu olay ile çocukluğundan beri üstün, seçilmiş biri olduğunu vurgulamak istemiştir. Başka bir deyişle, kendisini üzenleri Allah'ın cezalandırdığını söyleyerek insanları korkutup etrafında bir kutsiyet halkası oluşturmak istemiş, militan kadroları bu söylemlerle yetiştirmiştir. Ayrıca, tevazu ve mahviyet imajı oluşturmak üzere kitaba verilen *Küçük Dünyam* adı ile kitapta anlatılanlar tezat teşkil etmektedir. Zira kendisine atfettiği kerametler aslında üstün bir insan olarak görünme çabasının bir tezahürüdür. Bu ise, bir şeyi inkâr eder gibi görünürken bir yandan onu şiddetle savunan bir ifade tarzı olarak dikkat çeker.

FETÖ elebaşı; dini kullanarak toplumu, milleti ve devletiyle bağımlı kopardığı insanları sadece kendi kitaplarını okutup vaazlarını dinleterek dışarıya kapalı bir sistemde yetiştirmiştir. FETÖ, bu şekilde “mutlak ve son gerçeğin kendi öğretileri içinde bulunduğunu ve bunun dışında başka bir gerçek ve kesinlik bulunmadığını telkin etmek yoluyla” “tarafدارlarıyla dünya gerçekleri arasına, gerçekleri örten bir perde” (Hoffer, 2005: 121) koymuştur. Kendi iradelerini örgüt adına sıfırlamış; ağabeyleri, ablaları ne derse onu yapan bu insanların en önemli vasfı itaat ve sadakattir. FETÖ elebaşı; yoğun ve etkili reklam ve propaganda sonucu kendi başına düşüncemey, karar veremez bir hâle getirdiği müritleri üzerinde istediği etkiyi oluşturduğundan emin olduğunda Mehdiliğini öne sürerek militan kadroların, kendisi ve amacı uğrunda ölüm dâhil her şeyi yapabilecek hâle gelmelerini sağlamıştır. Propagandanın başarıya ulaştığı bu aşamada milite dönüşen vatan evlatlarının tek gerçeği Gülen ve örgüt olmuştur. Bu kitleyi harekete geçirebilmek için ise halkın gözünde mevcut düzenin değerini düşürmüştü; kitleye, arzularına uygun parlak bir gelecek vaat etmiştir (Koca, 2012: 19; Hoffer, 2005). Bu bağlamda, mevcut düzene karşı kin ve nefreti harekete geçirmiş; insanların geleceğe dair umutlarını canlandırarak aşırı sevgi, aşırı istek, kıskançlık ve haset gibi duygularını kullanmıştır. Has müritlerinin ve militan kadroların gözünü kutsallarla birlikte makam, mevki, zenginlik ve standartların üzerinde bir yaşam hayali ile boyamış, bu umudu sürekli canlı tutarak örgüte bağlılığı devamlı kılmayı başarmıştır. Örgütün çözülmesini engellemek için 15 Temmuz sonrasında tasfiye olan, hüküm giyen militanlarına güven ve umut aşıl原因 mesajlar vererek onları aldatmaya devam etmesi bu anlamda dikkat çekicidir.

Sahte din adamlarının toplumları ifsat etmesi insanlık tarihinin sık karşılaştığı bir olgudur. Başta sahte peygamberler olmak üzere, sahte veliler, Fetullah Gülen gibi vaiz ve din adamı kılığına giren sahtekârlar, menfaat veya şöhret düşkünü din sömürücüleri hemen her devirde olmuştur. Bu sebepten olsa gerek İslam âlimleri mucize ve kerameti sık sık sihirle karşılaştırmaya ve aralarındaki farkları ortaya koymaya ihtiyacı duymuşlardır. Hatta tefsirciler, sihir ayeti olarak

bilinen, Bakara suresinin 102. ayetini³ açıklarken Babil'deki iki meleğe, Hârût ve Mârût'a öğretilen şeyin sihir ve mucizeyi birbirinden ayıracak türden bir bilgi olduğunu söylemişlerdir. Çünkü insanlar sihrin ne olduğu ve nasıl meydana geldiğini bilmezlerse bunu mucize sanabilir, bu yolla toplumda sapkınlıklar ortaya çıkabilirdi. Nitekim dinler tarihi araştırmaları, her gerçek peygamberin yaşadığı devirde ya da daha sonraki dönemlerde onu taklit eden bazı menfaat veya şöhret düşkününü insanların peygamberlik iddiasında bulunduğunu göstermektedir. Bu sebepten, hemen her devirde faaliyette bulunan yalancı peygamberler hakkında semavî kitaplarda bazı ayetler gelmiştir. "Bize de vahiy geliyor." diyerek peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemetü'l-kezzâb ve Esved-i Ansî gibi yalancı peygamberler hakkında *Kur'an*'da ayet nazil olduğu⁴ gibi, yalancı peygamberler hakkında *İncil*'de de şöyle bir ayet vardır: "*Yalancı peygamberlerden sakının; onlar size koyun kılığında gelirler. Fakat iç yüzden kapıcı kurtlardır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. İnsanlar dikenlerden üzüm yahut deve dikenlerinden incir toplarlar mı? Her iyi ağaç iyi meyve verir; fakat çürük ağaç kötü meyve verir. İyi ağaç kötü meyve vermez, çürük ağaç da iyi meyve vermez. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilir ve ateşe atılır. Öyleyse, onları meyvelerinden tanıyacaksınız.*" (*İncil*, Matta VII/15-20). *İncil*'deki ayet, basit bir ağaç benzetmesi ile yalancı peygamberleri ayırt etmenin yolunu âlim cahil herkese izah etmesi yönüyle önemlidir. Yalancı peygamberler gibi sahte veliler de kötü meyve veren birer ağaçtır. Başlangıçta diğer meyve ağaçları gibi görünseler de meyve verdiğinde artık onların yalanı ortaya çıkar (Karaman, 2015: 111-112). 15 Temmuz'da, Fetullah Gülen hareketi meyvesini vermiştir ve artık herkes görmüştür ki Fetullah Gülen İslam dinine hizmet eden bir cemaat lideri değil; eli kanlı, silahlı bir terör örgütünün elebaşısıdır. 15 Temmuz silahlı darbe girişimi ile emperyalist işgal devletleri adına ülkeyi ele geçirmek istemiştir. 15 Temmuz'da maske düşmüş, kırk yıl milletin gözünü boyayan büyü bozulmuştur.

Sahte veliler ve onların toplumda yol açtığı fitne ve fesat Türk tarihi ve kültüründe önemli bir konu olarak kendini gösterir. Selçuklular döneminde Baba İlyas Horasanî'nin şeyhlikten şahlığa geçmek amacıyla peygamberlik iddiası ile ortaya çıkıp Selçuklu iktidarını ele geçirmek için Türkmenlerin dinî duygularını kullanarak onları aldatması ve bir felakete sürüklemesi ibret verici bir olaydır.⁵ FETÖ elebaşı gibi; Osmanlı toplumunda sûfi, derviş, vaiz ve abdâl gibi sıfatlarla anıldıkları hâlde çeşitli hile ve aldatmalarla velilerin bazı hâllerini taklit eden sahte kişi veya kişilikler mevcuttur. En belirgin özelliği yalan söylemek olan bu kişilerin gösterdiği olağanüstü hâller sihir kapsamında değerlendirilir. Aldatma ve aldanmanın sosyal ve psikolojik boyutları Osmanlı döneminde edebî ürünlere de yansımıştır. Bu anlamda, Hikemî üslubun temsilcisi Nâbî'nin, Osmanlı toplumunda ahlakî çözümlüğün baş gösterdiği 17. yüzyılda aydın olmanın

³ Söz konusu ayet şöyledir: "Süleyman'ın hükümlerini hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tâbi oldular. Hâlbuki Süleyman büyü yapıp kâfir olmadı. Lâkin şeytanlar kâfir oldular. Çünkü insanlara sihir ve Babil'de Hârût ile Mârût isimli iki meleğe indirilene öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmayasınız, demeden hiç kimseye (sihir ilmini) öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler, Allah'ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bunu anlarsalardı!" (Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, 2007: Bakara, 2/102).

⁴ Yalancı peygamberler hakkında inen En'am suresinin 93. ayeti şöyledir: "Allah'a karşı yalan uydurandan yahut kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken 'Bana da vahyolundu.' diyenden ve 'Ben de Allah'ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim.' diyenden daha zalim kim vardır! O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler de pençelerini uzatmış, onlara: 'Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçeğe söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanızdan ötürü, bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!' derken onların halini bir görsen!" (Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, 2007: En'am, 6/93).

⁵ Bkz. Koca, 2012: 11-38.

sorumluluğunu üstlenerek topluma yol göstermek amacıyla kaleme aldığı *Hayriyye*'de ortaya koyduğu düşünceler önemlidir. Nâbî'ye göre yalanın en kötüsü; sahte velilerin hırka, tesbih ve tacı geçimini sağlamaya alet edip cezbe, sadık rüya gibi çeşitli velayet hâllerine vâkıfmiş gibi görünüp halkı aldatmalarıdır. Bu kişiler, görmediği rüyayı gördüğünü söyleyerek halkın gözünü boyar, bu şekilde velayetini perçinlemek isterler (Karaman, 2015: 118-119):

*İlmi yok ma 'rifet ü san 'atı yok
Kesbe sermâyesi yok vüs 'atı yok*

*İde tahsîl-i ma 'âşa âlet
Zühd ü takvâyı o düzd-i sûret*

*Bir iki harf-i tasavvuf kapmış
Kendüyi pîr-i tarîkat yapmış*

*Mesleği şu 'bede kârı dagalî
Cezbesi sahte vü sekri 'amelî*

*Ne güzel bulmuş o 'ayyâr-ı 'atîk
Halkı aldatmağa âsânca tarîk*

Nâbî, *Hayriyye*/880-884

İlmi, ameli ve her hâli sahte olan bu şarlatanların meslekleri aldatmadır. Öyle olduğu hâlde cahiller ile birlikte halkın seçkinleri de onlara aldanır (Karaman, 2015: 119):

*Aldanurken aña hâsân-ı enâm
N'ışlesünler ya sebük-hûş-ı 'avâm*

*Görür ihsânını delk ü tâcuñ
Bu da bir nev 'idür istidrâcuñ*

Nâbî, *Hayriyye*/898-899

Nâbî'ye göre bu kişiler ehl-i istidrâcdır. Nev'îzâde Atâyî de *Sohbetü'l-Ebkâr* adlı eserinde dini şahsî menfaatlerine alet eden sahte velileri eleştirir, onları ehl-i sihirle bir tutar. Atâyî'ye göre, bu gibiler bir zaman için toplumda itibar kazansa da hakikat eninde sonunda ortaya çıkar; zira onların yükselmesi bir düşüştür (Karaman, 2015: 120):

*Hırka vü tâc-ıla nice ebter
Da'vî-i keşf ü kerâmet eyler*

Kendüzin itdi sûret-bâz gibi

Hırkasın cübbe-i tâs-bâz gibi

Hokka-i şu'bededir tâcı anın

Hep tenezzül ola mi'râcı anın

Nev'îzâde Atâyî, *Sohbetü'l-Ebkâr*/1615-1617

FETÖ elebaşı da tıpkı edebî metinlerde eleştirisi yapılan sahte veliler gibi, kendisinde olmayan kerametler ve görmediği rüyaları söz konusu ederek kendisini olağanüstü bir insan, veliymiş gibi göstererek halkı kendisine bağlamak istemiştir. Bununla birlikte, gerçek bir veli kerametlerini gizler; halkın kendisine, kerametlerine bakarak itibar etmesinden korkar. Bu hâliyle kerameti kendinden menkul Gülen'in tasavvufî geleneğe göre gerçek bir veli olmaktan uzak olduğu açıktır. Ayrıca, gerçek bir veli dünyevî makam ve mevki peşinde olmadığı gibi dinî faaliyetlerini de siyasete alet etmez, siyasî hedefler gütmeyiz. FETÖ elebaşının özellikle belli bir güce eriştikten sonra mesaisini tamamen siyasî alana yöneltmesi, onun dinî inançları ihtirasları için bir araç olarak kullandığının bir göstergesidir.

Dinî terminolojide FETÖ elebaşı ve örgütünün durumu “sihir” ve “istidrâc” terimleriyle karşılanır. Bundan dolayı FETÖ'yü modern sihir tekniklerini kullanan bir sihirbaz olarak takdim etmek hiç de yanlış olmaz. Zira sihrin en önemli vasıflarından biri aldatmadır. *Kur'an-ı Kerim*'de Hz. Musa sihrin sadece bir aldatma, yaldızlama ve fesatçılıktan ibaret olduğunu ifade eder: “Onlar (iplerini) atınca, Musa dedi ki: ‘Sizin getirdiğiniz sihirdir. Allah onu boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah bozguncuların işini düzeltmez.’” (*Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, 2007: Yûnus, 10/81; Karaman, 2015: 90).

FETÖ, hile ve aldatma ile kendini halka iyi göstermiş, reklam ve propaganda ile toplumda sihir etkisi yaparak Müslüman halkı kendine bağlamıştır. Bu hâliyle, FETÖ'nün eğitim ve din hizmeti kisvesi altındaki kırk yıllık faaliyetleri “hile, aldatma; sebebi gizli kalan iş” kapsamına girmekte; “Bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek, aldatmak, oyalamak; birinin ilgisini çekmek, gönlünü çelmek” (Çelebi, 1992: 170) anlamına gelen “sihir” tanımına denk düşmektedir. Bu anlamda Elmalılı Hamdi Yazır'ın sihir ayetini tefsir ederken ortaya koyduğu düşünceler önemlidir: “Sebebi gizli olmakla beraber, gerçeğin aksine tahayyül olunan yıldızcılık, şarlatanlık, hilekârlık yolunda cereyan eden herhangi bir şey demektir. Halk dilinde de bu anlamda kullanılır; yani sihir denildiği zaman bu anlaşılır ve bu da çirkin bir şeydir. Çünkü bunda esrarengiz bir şekilde hakkı batıl, batılı hak; hakikati hayal, hayali hakikat diye göstermek vardır.” (Yazır (1), 1992: 366). Buna göre FETÖ, gerçek amacını gizleyerek destekçileri ve medyanın gücünü kullanarak algı operasyonları ile kendisini toplumda iyi gösterirken bir yandan da toplumda mevcut siyasî yapıyı kara propaganda ile halkın gözünden düşürmek istemiştir. Böylelikle; batılı hak, hakkı batıl gösteren faaliyetleri uzmanı olmayan kişilere gizli kalmıştır. Türk okullarının kazandığı başarılar, Türkçe olimpiyatları gibi görünüş itibarıyla iyi olan pek çok şey halkı etkileyip toplumda hayranlık uyandırmış, sonuç itibarıyla kötü amaçlarla kullanılmıştır. Bu hâliyle FETÖ, Elmalılı Hamdi Yazır'ın “esrarengiz, gizli sebep ile incelik, dış görünüşü itibarıyla çekicilik ve bir de kötü maksat sihrin niteliğini belirler.” (Yazır (1), 1992: 366) ifadeleri ile özetlediği sihir olgusunun karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. FETÖ,

“istidrâc” kelimesinin ifade ettiği gibi “derece derece ilerlemiş, hak etmediği hâlde muvaffakiyet kazanmıştır.” (Devellioğlu, 1997: 455).

Müfessir ve kelimat âlimi Fahreddin Râzî, *Tefsir-i Kebîr* adı ile de bilinen *Mefâtihu'l-Gayb* adlı tefsir kitabında pek çok kısma ayrıldığını söylediği sihrin sekiz çeşidini ayrıntılı bir şekilde açıklar ve tartışır. Râzî'nin tasnifine göre sihir çeşitleri şunlardır:

1. Yıldızlara tapan, her türlü iyilik ve kötülüğü yıldızların etkisine bağlayan eski kavimlerden Keldânîlerin sihri
2. Vehim sahiplerinin ve “Nefs-i kaviye” olarak adlandırılan ruhsallıkları yüksek kişilerin sihri
3. Yer ruhları denilen cinlerden yardım istemek suretiyle yapılan sihirler
4. Tahayyülât tabir edilen hayalleri zihinde canlandırma ve seyircilerin gözlerini boyayarak yapılan hokkabazlık
5. Makineler, kendi kendine işleyen aletler ile yapılan sihirler
6. Çeşitli ilaçlar, kokular ve uyuşturucuların yardımı ile yapılan sihirler
7. İnsanlara korku ve ümit vermek suretiyle onların kalplerini çelerek yapılan sihirler
8. Koğuculuk yapmak, kışkırtmak ve karışıklık çıkarmak sureti ile yapılan sihirler (Fahreddin er-Râzî (3), 1988: 262-273; Karaman, 2015: 66).

FETÖ'nün faaliyetleri, Râzî'nin tasnifinde ele aldığı başlıklar açısından incelendiğinde önemli sonuçlara ulaşmak mümkündür. Öncelikle, Râzî'nin yedinci sırada ele aldığı, insanlara korku ve ümit vermek suretiyle kalpleri çelme FETÖ'nün belli başlı yöntemi olarak dikkat çeker. Bu yöntem sayesinde, halkı kendine bağlamış, militan kadrolar yetiştirmiştir. FETÖ, hedefine ulaşabilmek için hâlihazırda mevcut olan düzeni kamuoyunda itibarsızlaştırmak amacıyla hakkı batıl, batılı hak gösteren faaliyetler yapmıştır. FETÖ'nün, kendisine muhalif olanlara ve mevcut siyasi yapıya karşı yürütmüş olduğu kara propaganda, Râzî'nin sihir tasnifinde koğuculuk olarak geçen; hile, aldatma ve yalanlarla fitne ve karışıklık çıkarmaktır.

İslam âlimlerinin sihir tasnifinde cinler aracılığıyla yapılan sihir önemli bir yer tutar. Ayrıca, faaliyetlerini sihir kapsamında değerlendirdiğimiz FETÖ elebaşının bu konuda yazılmış *Varlığın Metafizik Boyutu* adlı bir kitabı olup kitapta bu konu da ele alınmıştır. Günümüzde cinleri teshir ve belli işlerde istihdam etme konusu ferdi gayretlerin üstünde bazı devletler için ciddi bir meşguliyet ve araştırma alanı konumundadır. “*Şeytanlar arasından da, onun için dalgıçlık eden (ve inciler çıkaran) ve bundan başka işler görenler vardı. Biz onları gözetim altında tutuyorduk.*” (Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, 2007: Enbiya, 21/82) ayetinde belirtildiği gibi Hz. Süleyman, kendisine verilen bir mucizeyle cinleri istihdam etmiştir. Hz. Süleyman'ın mucize eseri olarak, cinleri dalgıçlık ve başka ağır işlerde kullanması gibi insanoğlu da bilim ve teknoloji alanında yapacağı araştırma ve çalışmalar neticesinde cinleri ister istemez itaate sevk edecek şifreyi bulabilir. Cinler, insanlara göre çok daha uzun ömürlü varlıklar olup zaman ve mekânın sınırlayıcı etkilerinden de uzaktırlar. Dolayısıyla cinleri dalgıçlıktan başka mesela devletlerarası haberleşmelerde ve tarih araştırmalarında kullanmak mümkündür. Haberleşmede cinlerin kullanılması hem daha süratli hem de güvenli bir yol olabilecektir. Cinler bu anlamda geleceğin belki de en emin ulakları olarak görülebilir (Karaman, 2015: 300-301).

FETÖ, insanları ve İslam toplumunu modern sihir tekniklerini kullanarak etki altına almıştır. Örgütün dinleme cihazlarıyla gerçekleştirdiği faaliyetler, Râzî'nin tasnifindeki beşinci madde kapsamında değerlendirilebilir. Zira FETÖ, bu yolla edindiği bilgileri kötü amaçlarla kullanmış hatta FETÖ elebaşının böyle en gizli bilgilere vakıf olması müritleri tarafından keramet olarak algılanmıştır. Örtülü ya da gizli mesajlar vermeyi alışkanlık hâline getirmiş FETÖ, telkin ve propaganda amaçlı olarak kullandığı araçlarda subliminal mesajlara yer vermiştir. Bilindiği gibi bilinçaltını etkilemeye yönelik işitsel, görsel malzemelerin ve hareketli görüntülerin içine gizlenmiş ses, görüntü, şekil, kelime ve rakamlardan oluşan gizli mesajlara subliminal mesaj denilmektedir. İnsan kulağının işitemediği, gözün göremediği bu gizli mesajlar insan zihni tarafından algılanmakta ve bilinçaltında saklanmaktadır. Bilinçaltına gönderilen bu verilerin en büyük tehlikesi, karar verme ve eyleme geçme aşamasında kişinin düşüncelerini ve davranışlarını etkilemesidir. Reklamcılık alanında çok sık kullanılan bu yöntemin, kitlelerin algısını istedikleri yönde değiştirmek isteyen gizli tarikatlar ve terör örgütleri için de önemi büyüktür. FETÖ elebaşının; örgüte ait medya ve yayın araçlarında, özellikle müritlerin dinlediği, etki etmek istenilen kişi ya da gruplara dinletilen vaaz kasetlerinde bize göre subliminal mesajlar kullanılmıştır. Tekrarlı ve bilinçli bir şekilde uygulanan bu tarz modern sihir teknikleri, iradeleri felç ederek insanları zamanla FETÖ'nün esiri hâline getirmiştir. Daha da önemlisi, subliminal mesajın bir çeşidi olarak, gelinen son noktada İslam'ı terör ile birlikte işleyerek İslam algısının değiştirilmesi hedeflenmiştir. Büyük devletler tarafından desteklenen FETÖ'nün dünya çapında bir etki alanına sahip olmasında bu yöntem ve teknikleri kullanmasının etkisi büyüktür.

Sonuç ve Öneriler

Fetullah Gülen; din adamı, âlim ve vaiz kılığında kırk yıldır Türk milletini din ile aldatmış bir kişidir. Kendisine inanmış Müslüman halkın akıl ve iradelerine el koymuş, onların İslam algısını amacı doğrultusunda değiştirmeyi hedeflemiştir. Hâlbuki mesleğini hile ve aldatma üzerine kuran bu gibi kişiler bir zaman için toplumda itibar kazansa da hakikat eninde sonunda ortaya çıkar; zira onların yükselmesi bir düşüştür. FETÖ'nün yalan, iftira, takiiye, reklam ve propaganda ile gerçekleştirdiği aldatmalar ve kazandığı muvaffakiyet dinî terminolojide sihir ve istidrâc terimleri ile karşılanır. İslam dinini tahrif etmeyi amaçlayan FETÖ; insanların başta din olmak üzere, kin, nefret, aşırı sevgi, aşırı istek, kıskançlık ve haset gibi duygularını kullanarak toplumu ayırıştırılmayı, dinî ve millî birliği bozmayı hedeflemiştir.

Milletimiz, 15 Temmuz hain darbe girişimi vasıtasıyla Fetullah Gülen ve ona tabi olanların din ve eğitim hizmeti veren bir cemaat olmadığını, aksine işgal güçlerinin emrinde silahlı bir terör örgütü olduğunu açık ve net bir şekilde görmüştür. 251 şehit vermiş, hainlerin ve tüm şer odaklarının heveslerini kursaklarında bırakarak terör örgütlerine inat birlik ve beraberliğini pekiştirmiştir.

Bugün için yapılması gereken; bir ve beraber olmanın şuuru içinde her hâl ü kârda kenetlenmek, İslam'ı ve bir din rehberi olarak Hz. Muhammed'i yeni nesillere iyi tanıtmaktır. FETÖ gibi dini siyasete alet eden, milletin kutsallarını menfaatleri için kullanan başka yapıların ortaya çıkmaması için gerekli önlemler devlet tarafından alınmalı, bilhassa din eğitimine önem verilmelidir. Zira sağlam bir din eğitimi almış nesillerin böyle şarlatanların oyunlarına gelmeyeceği açıktır. Bu anlamda, İmam Hatip okullarının yaygınlığı kadar niteliği de önemlidir. FETÖ, İslam'ı terör ile yan yana getirerek İslam algısına zarar vermiş, toplumda dine olan güvenin sarsılmasına yol açmıştır. Medeniyetimizin temel dinamiklerinden olan din algısının tamiri ve

yeniden sağlam bir şekilde tesisinde devlet ve millet olarak herkese önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKLAR

- Çelebi İ. (1992). "Sihir". DİA, C.37, İstanbul: TDV Vakıf Yay., s. 170-172.
- Devellioğlu F. (1997). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Ktb.
- Fahrudin er-Râzî (1988). Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb. C.3, Ankara: Akçağ Yay.
- Hoffer E. (2005). Kesin İnançlılar. Çev. Erkil Günür. İstanbul: İm Yayın Tasarım.
- İncil Matta 7 (ty). <http://www.bursakilisesi.com/kutsalkitap/?q=mat%207> (E.T. 04.04.2017).
- Kaplan M. (Haz.) (2008). Hayriyye-i Nâbî. Ankara: AKM Yay.
- Karaman G. (2015). Klasik Türk Edebiyatında Sihir. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Koca S. (2012). "Dinî İnançların ve Düşüncelerin Politik Amaçlarda Kullanılmasına Dair Selçuklu Devrinden İbret Verici Bir Örnek: Babailer Ayaklanması". Gazi Türkiyat, Güz 2012/11, s. 11-38.
- Köprülü M. F. (2005). Türk Tarih-i Dinîsi. Ankara: Akçağ Yay.
- Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî (2007). Haz. Hayrettin Karaman vd. Ankara: TDV Yay.
- Kütahyalı R. O. (14 Nisan 2015). "Fethullah Gülen Beyinleri Nasıl Yıkıyor?". Sabah, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/kutahyalı/2015/04/14/fethullah-gulen-beyinleri-nasil-yikiyor> (E.T. 03.04.2017).
- Nev'îzâde Âtâyî (ty). Sohbetü'l-Ebkâr. Haz. Muhammet Yelten. Ed. Ahmet Atilla Şentürk. [www.kulturturizm.gov.tr/e-kitap Kùltür Eserleri 418](http://www.kulturturizm.gov.tr/e-kitap/kultur-eserleri/418) (E.T. 25.02.2013).
- Ocak A. Y. (2010). Kùltür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Sungur S. A. (2017). "15 Temmuz Darbe Kalkışmasının Engellenmesinde Sosyal Medyanın Rolü". Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017/47, s. 597-612.
- Yazır E. H. (1992). Hak Dini Kur'an Dili. Sad. İsmail Karaçam, Emin Işık vd. C.1, İstanbul: Azim Dağıtım.